

BESCHOUWING KANSEN VOOR GEZONDHEID

WERKLANDSCHAP WIJKEVOORT

1. Aanleiding

De ontwikkeling van het werklandschap Wijkevoort is onderdeel van het voorstel Toekomstbestendige werklocaties dat 21 september 2020 door de Tilburgse gemeenteraad is aangenomen. De vraag om de ontwikkeling van het werklandschap Wijkevoort vanuit het belang van (de publieke) gezondheid te bekijken is door omwonenden gesteld in de omgevingsdialogen die in juni 2020 hebben plaatsgevonden. Op basis van de geuite zorgen is de GGD door de gemeente Tilburg benaderd met de vraag of de GGD *"iets in de planontwikkeling kan betekenen"*¹. De opdrachtgever is de gemeente Tilburg, in deze opdracht vertegenwoordigd door de projectleider ontwikkeling werklandschap Wijkevoort, Susan Groot Jebbink (vanaf hier: de opdrachtgever). In de gesprekken tussen opdrachtgever en de GGD Hart voor Brabant is de opdracht vastgesteld. De opdracht sluit aan op de huidige fase en de doorlooptijd van het planproces.

De opdracht voor de GGD Hart voor Brabant is een beschouwing op de gezondheidseffecten binnen de planontwikkeling. Het gaat om reflectie op de ontwikkeling van het plan, de wijze waarop aan de zorgen van bewoners is gewerkt en of er nog onbenutte kansen liggen voor gezondheid.

2. Ruimtelijke ontwikkeling en gezondheid

In algemene zin werkt de GGD in opdracht van gemeenten in haar werkgebied aan bescherming en bevordering van de publieke gezondheid van inwoners. De fysieke leefomgeving is van grote invloed op de gezondheid en daarmee bieden ontwikkelingen in het ruimtelijk domein veel kansen voor het bevorderen van de gezondheid. We gebruiken hierbij de definitie van gezondheid van Machteld Huber (2012): "Het vermogen om je aan te passen en je eigen regie te voeren, in het licht van de sociale, fysieke en emotionele uitdagingen van het leven." Positieve gezondheid is de basis voor advisering vanuit de GGD en vormt ook in deze beschouwing het uitgangspunt.

De Wet Publieke Gezondheid verankert onze opdracht en de aankomende Omgevingswet bevestigt het belang van gezondheid bij ruimtelijke ontwikkelingen. Centraal in deze beschouwing staat het inzicht in de kansen en bedreigingen voor de bescherming en bevordering van de gezondheid van burgers. Omdat het hier gaat over een werklandschap zijn burgers niet alleen de omwonenden maar ook de gebruikers van het gebied, zoals werknemers en recreanten². Juist bij een werklandschap is de diversiteit aan partners, werkgevers, belanghebbenden en bijbehorende belangen groot.

De GGD Hart voor Brabant ziet deze opdracht ook nadrukkelijk als een kans om de verbinding tussen de domeinen ruimtelijke ordening, economie en gezondheid, welzijn te creëren die ten goede komt aan de burgers van Tilburg en omstreken. De lessen die we tijdens deze opdracht leren gebruiken we als organisatie om onze werkwijze aan te scherpen. Maar ook onze samenwerkingspartners (o.a. gemeenten) kunnen de aanbevelingen gebruiken bij volgende ruimtelijke ontwikkelingen. Door deze lessen regionaal en mogelijk ook landelijk te delen kunnen we (GGD, gemeente en andere betrokkenen) de resultaten van deze opdracht nog langer en vaker benutten.

In onze beschouwing kijken we terug op de ambities voor het werklandschapen vervolgstappen binnen de ontwikkeling van het werklandschap Wijkevoort. We maken hiervoor gebruik van de aangeleverde stukken over het plan:

1. Milieu effect rapportage (MER) Werklandschap Wijkevoort (versie december 2020)

¹ Obv verslag sessies omgevingsdialoog juni 2020

(https://www.tilburg.nl/fileadmin/files/actueel/Wijkevoort/Verslag_sessies_omgevingsdialoog_juli_2020.docx.pdf)

² Voor de leesbaarheid van dit document gebruiken wij vanaf nu de term burgers waarbij we omwonenden, werknemers en recreanten bedoelen.

2. Concept Bestemmingsplan Werklandschap Wijkevoort 2020 (toelichting, regels, plankaart)
3. Concept Ontwikkelingsplan Werklandschap Wijkevoort (versie 21-12-2020)

De voorlopige uitkomsten van de beschouwing zijn toegelicht in twee gesprekken (op 1 maart 2021). Het eerste gesprek met vertegenwoordiging van de opdrachtgever vanuit de gemeente (projectleider, betrokken ambtenaren) en het tweede gesprek vond plaats met een kleine en diverse vertegenwoordiging van omwonenden. Van dit tweede gesprek is een verslag opgenomen in bijlage 2. De gesprekken hebben geleid tot verdere aanscherping van deze beschouwing.

We maken verbinding tussen ambities voor het werklandschap Wijkevoort en ambities vanuit de publieke gezondheid die in landelijk, regionaal en lokaal beleid zijn opgeschreven. Een overzicht van de belangrijkste bronnen is opgenomen in bijlage 1. Deze beschouwing bevat een reflectie op de eerder gezette stappen in het planproces en kijkt vooral vooruit naar de kansen voor gezondheid want:

Gezond² doet leven!

3. De eerste indruk – ambitie geeft ruimte voor gezondheid

Het werklandschap Wijkevoort is een ambitieus plan. Voortkomend uit uitdagingen van nu, behoefte aan verbetering lokale werkgelegenheid en het streven naar een toekomstbestendig werklandschap. Belangrijke uitgangspunten zijn geformuleerd vanuit een economische en ruimtelijke invalshoek. Er is veel aandacht voor duurzaamheid, klimaat, mobiliteit en werkgelegenheid. Thema's die, al dan niet indirect, óók de gezondheid van mensen kunnen beïnvloeden. We zien daarom in drie rapporten die we voor deze beschouwing gebruikt hebben ontwikkelingen terug die bijdragen aan gezondheid. Er is in diverse onderdelen aandacht voor de thema's die de gezondheid van burgers negatief beïnvloeden. In het MER vindt een beoordeling plaats op basis van de wettelijke normen voor geluid, geur en luchtkwaliteit. Er is rekening gehouden met de locatie van het werklandschap en voor de inrichting zijn keuzes gemaakt die als doel hebben om negatieve gezondheidseffecten te beperken en te voorkomen:

- De locatie van het werklandschap sluit aan op de kernwaarden voor gezonde woonomgeving (GGD GHOR NL): overlastgevende bedrijven staan op afstand.
- Het (concept) bestemmingsplan staat in principe niet toe dat gevoelige bestemmingen (zorglocaties, kinderopvang en woonhuizen) gevestigd worden binnen het werklandschap.
- Het bestemmingsplan staat in principe geen risicobedrijven toe (categorie 3.2)
- Er is aandacht voor de positionering van bedrijven in het ontwerptraject met het uitgangspunt om hinder tot een minimum te beperken.

Categorie 4.2 mag, mits het bedrijf niet meer geluid en geur veroorzaakt dan een categorie 3.2 bedrijf en (in het geval van een Bevi inrichting) de PR contour binnen de perceelsgrenzen blijft.

- Er is veel aandacht voor het energiecollectief, groene daken, verwarming en koeling van gebouwen, plaatsing van gebouwen ten opzichte van de windrichting en het benutten van het groen voor regenwaterafvoer. Dit zijn thema's die, wanneer goed ingezet, zorgen voor minder milieubelasting met een indirect positief effect voor de gezondheid.
- Op basis van de omgevingsdialog is gekozen voor andere positionering van de ontsluitingswegen.
- Er is gekozen voor een locatie waar ook gebruik gemaakt kan worden van vervoer over water en spoor.
- Er is gekozen voor een relatief laag percentage uitgeefbare grond zodat er ruimte is voor groene openbare ruimte.
- Wanneer het de ontwikkelaars en de te vestigen bedrijven lukt om de ambitieuze mobiliteitsdoelstellingen te realiseren kan het aantal vervoersbewegingen beperkt blijven. Door vervoersbewegingen te beperken kan de toename van uitstoot beperkt worden, minder uitstoot kan de negatieve gezondheidseffecten beperken.

- Door het bieden van werkgelegenheid en daarmee inkomen voor burgers in de nabije omgeving van het werklandschap kan positief worden bijgedragen aan gezondheid van burgers in de omgeving³.
- Groene openbare ruimte krijgt binnen het plan ook een recreatiefunctie. Door actief gebruik van deze mogelijkheid door burgers te stimuleren draagt de ontwikkeling bij aan publieke gezondheid⁴.
- Burgerparticipatie is onderdeel van het plan in de vorm van omgevingsdialogen en deelname van vertegenwoordigers van omwonenden in het planteam.

4. Meer kansen voor gezondheid

De ontwikkeling van een werklandschap ten koste van natuur (groen, recreatie en ontspanning) heeft in de basis een negatieve impact op de omgeving (recreatiegebied, groen gebied verdwijnt voor bedrijvigheid). Hierbij zien we in de stukken de ambitie voor de ontwikkeling van een vernieuwend werklandschap waarin deze negatieve effecten beperkt kunnen worden. Het is daarbij wel essentieel dat de ambities waargemaakt worden. Wijkevoort moet een voorbeeld zijn voor innovatief en toekomstbestendige gebiedsontwikkeling. De ambities worden in de ontwikkelleidraad vertaald naar concrete selectiecriteria op het gebied van duurzaamheid en mobiliteit.

Echter, in de formulering en concretisering van de ambities ontbreekt de expliciete aandacht voor de publieke gezondheid. Hoewel de doelstellingen veel mogelijkheden bieden om ook positief bij te dragen aan publieke gezondheid wordt dit niet expliciet benoemd. We zien hier ook gemiste kansen om verschillende beleidsambities op het gebied van positieve gezondheid, sport en welzijn van de gemeente Tilburg elkaar te laten versterken. In het MER is er alleen getoetst op de wettelijke normen (geluid, lucht, geur). Op basis van het ambitieuze beleidskader voor gezondheid van de gemeente Tilburg zou een toetsing op de gezondheidkundige advieswaarden een belangrijke aanvulling zijn.

De geluidsbelasting voor het gebied en de ervaren hinder hiervan is reeds hoog. Realisatie van het werklandschap zorgt voor een relatief geringe toename, maar wel voor een toename. In het MER is getoetst aan de wettelijke normen en worden de gezondheidkundige advieswaarden niet besproken. In het MER ontbreekt de beoordeling van de maximale binnenwaarde voor gezond akoestisch binnenmilieu, de cumulatieve berekening van L_{night} en er ontbreekt inzicht in de werkelijke geluidsbelasting zonder wettelijke correcties. De geurbelasting is in het MER in kaart gebracht. Ook hier is getoetst aan de wettelijke normen en minimumafstanden en niet aan de gezondheidkundige advieswaarden.

Er zijn in deze fase van ontwikkeling nog veel mogelijkheden om in aansluiting met de ruimtelijke, economische en milieumambities óók stappen te zetten die positief bijdragen aan de publieke gezondheid. Onze ervaring is dat wanneer dit niet benoemd wordt in kaders voor de doorontwikkeling van het werklandschap, deze kansen en het bespreken van de mogelijkheden om bij te dragen aan gezondheid naar de achtergrond verschuiven. Daar waar het de expliciete aandacht krijgt in het ontwerpproces en actief samenwerking gezocht wordt tussen opdrachtgever, ontwikkelaar, bedrijven, werknemers en bewoners en recreanten zien we bij andere ruimtelijke ontwikkelingen open gesprekken met positieve uitkomsten.

4.1 Algemene aanbeveling

Maak de publieke gezondheid expliciet onderdeel van de doorontwikkeling plan Wijkevoort. Leg vast op welke wijze burgers worden beschermd tegen ongewenste effecten (hinder, toegenomen verkeersbewegingen) en op welke wijze maatregelen worden gestimuleerd/gegarandeerd die de

³ O.a. model positieve gezondheid, landelijke nota gezondheidsbeleid 2020-2024

⁴ Rapport openbare ruimte voor sociale doelstellingen – Planterra i.o.v. gemeente Tilburg

gezondheid van omwonenden en gebruikers bevordert (werkgelegenheid, groene ruimte voor beweging en ontspanning).

De inrichting en doorontwikkeling van het werklandschap biedt mogelijkheden om actief en meer dan nu bij te dragen aan een gezonde leefomgeving van burgers. Belangrijke succesfactor hiervoor is dat er niet over burgers, maar met burgers wordt gesproken. De huidige wijze van participatie is vooral gericht op advies en heeft een meer reactief karakter. Passend bij de vervolgstappen is een meer co-creatieve samenwerking van toegevoegde waarde (meer meedenken, meer meebeslissen).

4.2 Korte termijn – ontwikkelleidraad en bestemmingsplan

Op korte termijn wordt het concept bestemmingsplan en de concept ontwikkelleidraad aangeboden aan het college van B&W. In deze paragraaf geven we aanbevelingen waarvan wij adviseren deze nog in deze stukken op te nemen.

- Maak gezondheidsafwegingen expliciet in de ontwikkeling.
- Koppel bestaande doelstellingen aan het bereiken van gezondheidsambities.
- Maak de verbinding zichtbaar tussen ontwikkeling van het werklandschap en beleidsambities op andere domeinen (gezondheidsbeleid, rol van preventie en sportakkoord).
- Neem in het bestemmingsplan verbodsbepalingen op die bijdragen aan gezondheid van burgers:
 - Verbod op het gebruik van een biomassa installatie voor duurzame energie opwekking
 - Verbod op de verkoop van ongezonde voeding (snackbar) in het werklandschap
 - Aanscherpen van het bestaande verbod op de vestiging van gevoelige bestemmingen op of nabij het werklandschap, denk aan verbod op een zorglocatie, kinderopvang, speelboerderij of woningen.
- Creëer in het selectieproces voor de te vestigen bedrijven meer aandacht voor de bijdrage van de te vestigen bedrijven aan publieke gezondheid door te vragen naar hun plannen, werkzaamheden en risico's met betrekking tot:

Thema	Aandachtspunten in selectieproces
Geluid	▪ Vraag bij inschrijving meer en uitgebreide informatie op van bedrijven over geluidsproductie, type activiteiten, type geluid, hoogte geluidproductie m.n. piekgeluiden ▪ Vraag naar de geluidsproductie bij gebruik van een warmtepomp ▪ Stimuleer bedrijven om systemen toe te passen die geluidbelasting tot een minimum beperken
Luchtkwaliteit	▪ Vraag expliciet naar de emissies van bedrijven bij inschrijving ▪ Vraag naar de concrete ambities en plannen van bedrijven om conventionele mobiliteit te beperken (clustering vervoer, e-vervoer, gebruik van spoor- en waterwegen). ▪ Concretiseer de ambities rondom smart mobility

- Geef meer aandacht aan de kansen die de ontwikkeling van het werklandschap biedt ter bevordering van de gezondheid van burgers:
 - Benut de ambitie rondom samenwerking met en tussen bedrijven om gezondheid meer aandacht te geven. Creëer verbinding en momentum om dit thema expliciet met elkaar op te pakken (gemeente, bedrijven en omwonenden)
 - Benut de relatie tussen het creëren van werkgelegenheid en de bijdrage hiervan aan publieke gezondheid (zinnig werk, vast inkomen) zodat de gecreëerde werkgelegenheid bijdraagt aan gezonde en gelukkige Tilburgers.
 - Vraag bedrijven expliciet naar hoe zij gezonde leefstijl van hun medewerkers bevorderen. Denk aan: geen rookruimtes, geen verkoop rookwaren/alcohol op of bij het gebied, aanbod gezonde voeding, verhinderen van verkoop ongezonde voeding en het bieden van 'stoppen met roken' programma's.

Tussen de ambities en de concretisering van de doelstellingen ontbreken stappen. Dit leidt er toe dat er onzekerheid ontstaat over de mogelijke negatieve consequenties voor publieke gezondheid wanneer de ambities niet of in mindere mate gerealiseerd worden. De GGD begrijpt dat dit voor de opdrachtgever een complex thema is waarin verschillende belangen afgewogen dienen te worden en de toekomst moeilijk te voorspellen is. De GGD adviseert hierover gesprek te gaan met betrokkenen (bedrijven, omwonenden en andere belanghebbenden). Doel van dit gesprek is om te verkennen hoe de ambities vertaald worden naar doelen met concrete resultaten. Dit maakt het mogelijk om bij te houden of de verwachte resultaten behaald worden (monitoring) en af te spreken wat de volgende stap is als resultaten achter blijven. Als dit gebeurt kunnen de betrokkenen met elkaar bepalen welke acties genomen kunnen worden.

4.3 Lange termijn - doorontwikkeling en realisatie werklandschap Wijkevoort

Een van de meest belangrijke zorgen die de omwonenden in het gesprek met de GGD hebben aangegeven is het negatieve effect van deze ontwikkeling op hun gezondheid (meer luchtwegaandoeningen en mogelijk extra sterfte). Het is daarom heel belangrijk dat er in de volgende stappen van de ontwikkeling van het werklandschap veel aandacht is voor de bescherming van burgers tegen de ongewenste effecten op de publieke gezondheid. We zien onder andere de onderstaande mogelijkheden:

Thema	Aanbeveling ter bescherming van de gezondheid
Mobiliteit	▪ Beperk de verkeersintensiteit op ontsluitingswegen (door inzet op smart mobility) ▪ Creëer goede doorstroming van ontsluitingswegen ▪ Monitor structureel de luchtkwaliteit rondom de ontsluitingswegen en bereid maatregelen voor die genomen worden wanneer de luchtkwaliteit afneemt. ▪ Beperk de maximum snelheid ▪ Investeer in geluidarm wegdek
Geluid	▪ Let goed op de plaatsing van de geluid producerende bedrijven op het terrein ▪ Monitor eventueel gemelde klachten via het klachtenmeldsysteem van de omgevingsdienst en stuur erop dat de meldingen over of gerelateerd aan de ontwikkeling van Wijkevoort zorgvuldig worden vastgelegd en uitgevraagd. ▪ Maak vroeg in het ontwikkelproces afspraken over monitoring van klachten en het nemen van eventuele maatregelen. ▪ Neem meldingen over geluidsoverlast serieus en volg deze adequaat op.
Groene openbare ruimte	▪ Gebruik allergeen-arm groen bij nieuwe aanplanting ▪ Creëer voldoende bio-diversiteit ▪ Let bij de inrichting van de groene openbare ruimte ook op het veilig gebruik hiervan, het voorkomen van overlast, geen blootstelling aan nieuwe risico's ▪ Benut de soundscape benadering bij de inrichting van de groene openbare ruimte om de beleving van hinder te beperken (m.n. geluid, maar ook visueel). ▪ Waarborg voldoende middelen voor beheer en onderhoud van de openbare groene ruimte ▪ Beperk de bouwhoogte aan de noord en westrand

Naast het beschermen van burgers tegen ongewenste risico's liggen er ook veel kansen die aansluiten op het ambitieniveau van het werklandschap en de gemeente Tilburg die helpen om de gezondheid van burgers te bevorderen:

Thema	Aanbeveling die gezondheid bevorderen
Mobiliteit	▪ Creëer goede, veilige en gescheiden fietspaden (let ook op strooi beleid) ▪ Investeer in voldoende OV haltes, oplaadplekken voor elektrisch vervoer (auto en fiets)

Groene openbare ruimte / recreatie	▪ Stimuleer het daadwerkelijke gebruik van de groene openbare ruimte. Door deze met betrokkenen in te richten, te investeren in het gebruik hiervan (door beweegcoaches) en goede fiets/loop routes naar het gebied. ▪ Betrek omwonenden en experts (bijv. Nature for Health) bij de inrichting van de groene openbare ruimte. ▪ Richt het groen zo in dat hiermee ook sociale doelstellingen bereikt worden zoals het creëren van verbinding en ontmoeting in het landschap
Verbinding van ambities	▪ Betrek andere domeinen (o.a. sport en welzijn) bij de ontwikkeling van de openbare ruimte zoals voorgesteld in het rapport "openbare ruimte voor sociale doelstellingen" (Planterra) ▪ Betrek vertegenwoordiging van andere domeinen zoals welzijn, sport en gezondheid bij de doorontwikkeling van het werklandschap ▪ Faciliteer overleg tussen omwonenden en bedrijven waarin de ontwikkeling van het gebied wordt besproken. Dit overleg kan ook gebruikt worden om eventuele overlast die omwonenden ervaren te bespreken en biedt ruimte voor dialoog over de mogelijke oplossingen. Tevens zorgen deze overleggen voor binding tussen bedrijven en omwonenden.

Daarnaast is er nog een laatste categorie aanbevelingen. Gericht op de groep burgers die met name gebruik maken van het werklandschap zodra het er is. Een grote groep die hier verreweg de meeste tijd zal doorbrengen, de werknemers. Ook hier is sprake van een kans om publieke gezondheid van deze specifieke groep burgers te bevorderen. De opdrachtgever kan een belangrijke stimulerende rol spelen richting de te vestigen bedrijven door hen te stimuleren en te wijzen op de mogelijkheden om vanuit hun doelstellingen (gezond werkgeverschap) ook bij te dragen aan publieke gezondheid. We zien hiertoe onderstaande mogelijkheden:

Thema	Aanbeveling die (publieke) gezondheid van werknemers bevordert
Actieve mobiliteit	▪ Creëer goede, veilige en gescheiden fietspaden (let ook op strooibeeld) ▪ Investeer in voldoende OV haltes, oplaadplekken voor elektrisch vervoer (auto en fiets) ▪ Maak fietsen naar werk de aantrekkelijkste optie (korter, makkelijker, mooier dan alternatieven). ▪ Plaats parkeerplaatsen niet dichtbij bedrijven zelf, zodat werknemers die toch met de auto komen alsnog een stukje moeten lopen.
Gezonde leefstijl	▪ Richt het werklandschap zo in dat medewerkers tijdens pauzes gestimuleerd worden een wandeling te maken ▪ Richt het werklandschap zo in dat 'groen' woon-werkverkeer aantrekkelijker is dan het reizen per auto. Bijvoorbeeld door goed openbaar vervoer, goede fietsverbindingen en het beperken van parkeerplaatsen dichtbij het bedrijf. ▪ Daag bedrijven uit om hun medewerkers met openbaar vervoer en fiets naar het werk te komen.
Lokale werkgelegenheid	▪ Stimuleer bedrijven actief om te werken met lokale werknemers zodat de werkgelegenheid bijdraagt aan gezondheid (vast inkomen, zinvol werk en fietsen naar werk).

5. Koppelkansen: 1 en 1 is 3

In het vorige hoofdstuk (4) hebben we een uitgebreide opsomming gegeven van kansen voor het beschermen en bevorderen van de publieke gezondheid van burgers betrokken bij de ontwikkeling van werklandschap Wijkevoort. Uit de analyse wordt duidelijk dat er een aantal thema's is waarop verbindingen mogelijk zijn tussen diverse ambities. Eén van deze thema's verdiepen we als voorbeeld

hoe de relaties tussen geformuleerde doelstellingen benut kunnen worden om meerdere doelen te bereiken waaronder gezondheid van burgers.

5.1 Smart Mobility

Eén van de geuite zorgen door omwonenden in de omgevingsdialoog en in het gesprek met de GGD is de toename van verkeer op de Burgemeester Letschertweg (N260) rondom de Reeshof. Een industrieterrein moet nu eenmaal bevoorradat worden en de ontwikkelde diensten en producten weer verder verspreid. Bij de selectie van de locatie is rekening gehouden met de mogelijkheid van vervoer over water en spoor.

De ambities rondom innovatie, smart mobility en duurzaamheid kunnen helpen deze zorgen te adresseren door vervoersbewegingen te reduceren en de uitstoot te verminderen. Wanneer de geselecteerde bedrijven daadwerkelijk inzetten op smart mobility en conventioneel vervoer weten te beperken, dan kan de toename aan uitstoot succesvol beperkt worden. Duidelijk is dat meerdere factoren bijdragen aan uitstoot en dat om dit succesvol te beperken moeten maatregelen genomen worden om vrachtverkeer te beperken én zijn maatregelen op het gebied van woon-werkverkeer nodig.

In de ontwikkelleidraad is hierover de onderstaande selectie opgenomen:

C1. Inzet op smart mobility - Het bedrijf zet in op collectieve vervoerssystemen voor medewerkers van en naar het terrein. - Het bedrijf heeft aandacht voor het ontwikkelen van slimme mobiliteitsoplossingen	Het bedrijf heeft aantoonbare ambities om in te zetten op smart mobility door bijv. collectieve vervoerssystemen en aandacht voor het ontwikkelen van slimme mobiliteitsoplossingen. Het bedrijf toont dit aan door middel van concrete voorbeelden van maatregelen die worden voorzien voor de vestiging op Wijkevoort (waar relevant aangevuld met voorbeelden die men op andere locaties heeft geïmplementeerd)	JA in hoge mate
		JA in beperkte mate
		NEE slechts zeer gering of helemaal niet

In de ontwikkelleidraad wordt aangegeven dat het bedrijf inzet op het bundelen van goederenstromen en vernieuwende mobiliteitstechnologieën en gebruik maakt van multimodale overslag voorzieningen (voor vervoer over water en spoor). In de formulering van de scoresleutel valt op dat er een voorzichtige formulering is gekozen. "het bedrijf heeft aandacht voor het ontwikkelen van slimme mobiliteitsoplossingen". Gezien het belang en de zorgen over luchtkwaliteit kan een stevigere formulering om meer aandacht te geven aan deze doelstelling leiden tot makkelijkere realisatie van deze ambitie. Vraag bijvoorbeeld expliciet naar wat het bedrijf doet om verkeersbewegingen te beperken.

De toename aan vervoersbewegingen op het gebied van woon- werkverkeer kan ook drastisch afnemen door stevig in te zetten op het uitgangspunt dat de bedrijven in werklandschap Wijkevoort werkgelegenheid bieden voor mensen uit de directe omgeving. Door met mensen 'uit de buurt' te werken kan steviger worden ingezet op duurzaam vervoer zoals openbaar vervoer, fietsen naar werk en/of collectief e-vervoer. Vraag bedrijven bijvoorbeeld expliciet naar hoe zij ervoor denken te gaan zorgen dat hun personeel met openbaar vervoer, de fiets of collectief vervoer naar het werk komt.

In de ontwikkelleidraad zijn hiervoor de volgende criteria opgenomen:

A3. Impuls voor de werkgelegenheid - Ontwikkeling en prognose werkgelegenheid - Type/ niveau werkgelegenheid - Het bedrijf heeft een aanpak voor het werven van personeel uit de directe omgeving.	Het nieuwe bedrijf heeft, middels de vestiging op Wijkevoort en de voorziene groei in de komende jaren, een positief effect in de vorm van het creëren van nieuwe hoogwaardige banen, inclusief een heldere strategie voor lokale werving van personeel. Daarbij is het Smartvoortprofiel richtinggevend en is er een evenwichtige verdeling tussen verschillende opleidingsniveaus. (Bij voorkeur heeft het bedrijf een WELL-certificaat)	JA in hoge mate
		JA in beperkte mate
		NEE slechts zeer gering of helemaal niet

Door de realisatie van de ambitie om met het werklandschap bij te dragen aan lokale werkgelegenheid draagt het werklandschap Wijkevoort ook bij aan de gezondheid van burgers. Het hebben van (zinvol) werk en een vast inkomen draagt bij aan gezondheid (zie model positieve gezondheid). Om vervoersbewegingen te voorkomen (woon-werk verkeer) en via werkgelegenheid bij te dragen aan

gezondheid is het wel belangrijk dat de te vestigen bedrijven werk bieden dat aansluit op de behoefte, opleiding en het kennisniveau van de mensen in de directe omgeving. Er wordt nu gevraagd naar een plan voor de werving. Hier zou kunnen overwogen worden om ook te vragen naar postcodebeleid voor het personeelsbestand.

De ambities van de gemeente Tilburg, zoals beschreven in het bestuursakkoord Gezond en gelukkig in Tilburg, samen met de zorg van omwonenden over de negatieve effecten van het werklandschap Wijkevoort op bijvoorbeeld luchtkwaliteit zouden pleiten voor een stevigere inzet van de doelstellingen rondom Smart Mobility. De bundeling van het reduceren van vervoersbewegingen door ander vrachtvervoer, de reductie van woon-werkverkeer en het werken met lokale werknemers kunnen elkaar versterken om het negatief effect van toegenomen verkeer op gezondheid te beperken. Met name de samenhang tussen bijvoorbeeld de werving van lokale werknemers en de realisatie van een reductie van woon-werkverkeer is duidelijk.

De GGD constateert een verschil in de hoogte van de ambitie voor het werklandschap Wijkevoort en de vertaling naar even ambitieuze selectiecriteria voor de te vestigen bedrijven. Een stevigere formulering van de selectiecriteria met een duidelijk signaal afgeven richting de te vestigen bedrijven over het beoogde ambitieniveau. De GGD realiseert zich dat het formuleren van harde(re) criteria de selectie van bedrijven bemoeilijkt. Tegelijkertijd lezen we in de stukken dat er grote behoefte is aan nieuwe werklocaties en is de verwachting dat juist deze locatie zeer aantrekkelijk is voor bedrijven. Deze uitgangspunten geven naar onze mening voldoende aanleiding om 'stevig' in de selectie van de te vestigen bedrijven te gaan zitten. Zoals we in dit hoofdstuk laten zien kan juist de combinatie van de ambities rondom mobiliteit en werkgelegenheid een grote impuls geven aan het beperken van negatieve gezondheidseffecten en het bevorderen van gezondheid.

6. Beperking van deze beschouwing

De planontwikkeling voor het werklandschap Wijkevoort is in een gevorderd stadium waarbij de gemeenteraad reeds heeft ingestemd met de nota Toekomstbestendige Werklocaties, waar Wijkevoort een onderdeel van is. Dit betekent dat het uitgangspunt van deze beschouwing is dat het werklandschap Wijkevoort er komt. Een impact analyse zou meer inzicht in de verwachte (negatieve) effecten op gezondheid kunnen geven. Deze inzichten kunnen in de planontwikkeling benut worden om maatregelen te nemen om de negatieve effecten verkleinen en gezondheid bevorderen. Een dergelijk onderzoek is voor de GGD Hart voor Brabant niet op korte termijn te realiseren zonder dat dit ten koste gaat van andere activiteiten die bijdragen aan publieke gezondheid en is in deze fase van beperkte toegevoegde waarde. De gemaakte analyse en de resultaten van deze beschouwing maken duidelijk welke mogelijkheden er zijn binnen de ontwikkeling om de negatieve impact op gezondheid te beperken (gezondheidsbescherming). Er is tevens veel aandacht voor de wijze waarop het plan positief kan bijdragen aan gezondheid (gezondheidsbevordering).

Omwonenden geven aan dat zij zich zorgen maken over de gebruikte aannames in het MER over de toekomstige ontwikkelingen zoals de snelheid van de ontwikkelingen voor elektrisch vrachtvervoer en wat dit betekent voor uitstoot. Prognoses over toekomstige technologische ontwikkelingen vallen buiten de opdracht van de GGD Hart voor Brabant en vormen geen onderdeel van deze beschouwing. Het kan natuurlijk van waarde zijn om bij prognoses rekening te houden met een minder gunstige ontwikkeling (bijv. snelheid van introductie van elektrisch vervoer). De onzekerheid over de toekomstige ontwikkelingen en het behalen van de ambities komt wel terug in hoofdstuk 4.2 en het advies om gezamenlijk het gat tussen ambitie en resultaat te bespreken en in te zetten op monitoring van de ontwikkeling zodat tijdig ingrijpen bij ongunstige ontwikkelingen mogelijk wordt.

De beschouwing adresseert de zorgen rondom bijvoorbeeld de afname van luchtkwaliteit in relatie tot de ambitie rondom mobiliteit voor het werklandschap Wijkevoort. Andere ontwikkelingen in de omgeving zijn niet meegenomen in deze beschouwing. Bovendien maken omwonenden zich zorgen over de huidige luchtkwaliteit, hitte en geluidshinder. Deze zorgen van omwonenden over de impact van de komst van het werklandschap zijn ook met deze beschouwing niet volledig weggenomen en blijven bestaan.

De aanleiding voor de betrokkenheid van de GGD Hart voor Brabant was de zorg van omwonenden over de impact van de komst van het werklandschap Wijkevoort op hun gezondheid. De zorgen van

bewoners gaan niet alleen over de ontwikkeling van het werklandschap zelf, maar vooral de extra bijdrage van het werklandschap in het licht van de bestaande situatie en andere ontwikkelingen zoals de verbreding van de A58, vliegveld Gilze-Rijen en het Wilhelminakanaal. Deze ontwikkelingen zijn geen onderdeel van de opdracht en daarmee worden niet alle zorgen van de bewoners geadresseerd.

Inwoners van de Reeshof en omliggende gebieden maken zich ernstig zorgen over hoe gezond hun leefomgeving is. De ontwikkeling van het werklandschap is hierbij één van de ontwikkelingen die een rol spelen. Op basis van de analyses en conclusies uit het MER is de éxtra bijdrage van het werklandschap Wijkevoort beperkt. Dat betekent dat er andere factoren of de combinatie van factoren grotere invloed hebben op de gezonde leefomgeving in dit gebied. Daarom adviseren wij om een separaat traject met een zeer actieve rol voor bewoners te starten. Dit geeft namelijk de benodigde ruimte om een goede analyse van de uitgangssituatie te maken, de combinatie van de verschillende ontwikkelingen mee te nemen en met elkaar (burgers, gemeenten en andere betrokkenen) afspraken te maken over wat er nodig is om een gezonde leefomgeving te creëren.

7. Conclusie:

De opdracht aan de GGD Hart voor Brabant was om een beschouwing te schrijven over de kansen voor gezondheid binnen de huidige fase van planontwikkeling voor het werklandschap Wijkevoort op verzoek van de gemeente Tilburg. Op basis van de drie brondocumenten hebben we teruggekeken op planontwikkeling, wijze waarop aan de zorgen van bewoners is gewerkt met een focus op onbenutte kansen voor gezondheid. Onze belangrijkste conclusies zijn:

1. Het werklandschap Wijkevoort is een ambitieuze ontwikkeling waarin veel aandacht is thema's die ook de gezondheid van burgers positief beïnvloeden (duurzaamheid, klimaat, mobiliteit en werkgelegenheid).
2. Ambities op duurzaamheid, innovatie, klimaat en werkgelegenheid worden nauwelijks vertaald naar gezondheidsambities
3. In het MER is niet getoetst op de gezondheidkundige advieswaarden
4. Door verbinding te maken tussen ambities voor het werklandschap Wijkevoort en de gezondheidsambities van de gemeente Tilburg liggen er kansen voor gezondheid binnen de huidige fase van planontwikkeling.

Het werklandschap Wijkevoort een ambitieus plan. We constateren dat deze ambities niet of nauwelijks worden vertaald naar gezondheidsambities, waar wel veel logische verbinding te maken is. Er zijn stappen gezet in de planontwikkeling waarbij zorgen van omwonenden over negatieve effecten op gezondheid aanleiding zijn geweest voor bepaalde keuzes (positionering ontsluitingsweg) maar dit is zeer beperkt. Ook missen we in de aangeboden documenten de expliciete aandacht voor gezondheid. Daarnaast zien we dat de doelstellingen in beperkte mate zijn uitgewerkt in de concretisering naar bijvoorbeeld de selectie van bedrijven die zich mogen vestigen in het werklandschap (ontwikkelleidraad). We lezen in de stukken geen verbinding met de ambities op het gebied van de publieke gezondheid zoals bijvoorbeeld geformuleerd in de nota "Positieve Gezondheid. Sterk van binnen, verbonden met buiten. 2020-2023".

De opdrachtgever kan de uitkomsten van deze beschouwing gebruiken om binnen de huidige fase van planontwikkeling om gezondheid meer mee te nemen en de benodigde stappen te zetten die de risico's beperken en gezondheid kunnen bevorderen.

Deze beschouwing adresseert niet alle zorgen van omwonenden over de kwaliteit van hun leefomgeving. Er blijven dus zorgen bestaan bij omwonenden. Dit betekent dat er los van de planontwikkeling Wijkevoort er nog een uitdaging ligt om met bewoners de huidige kwaliteit van de leefomgeving en de effecten van meerdere ontwikkelingen in de omgeving op de leefomgeving inzichtelijk te maken. En met elkaar in gesprek te blijven over de te nemen maatregelen om de publieke gezondheid te beschermen en te bevorderen. Want:

Gezond² doet leven!

BIJLAGE 1: GEBRUIKTE BRONNEN

Aangeleverd door opdrachtgever:

1. Milieu effect rapportage (versie van 5-12-2020)
2. Concept Bestemmingsplan (toelichting, regels, plankaart)
3. Concept Ontwikkeldraad (versie van 21-12-2020)

Uitgangspunten voor de werkwijze van de GGD Hart voor Brabant:

[Visie GGD Hart voor Brabant: Wij zijn de GGD- voor een Gezonde Leefomgeving](#)

[Kernwaarden gezonde leefomgeving](#)

[Brabantse OmgevingsScan \(BrOS\)](#)

[GGD richtlijnen voor Medische Milieukunde](#) (landelijk)

Relevante beleidskaders (landelijk, regionaal en gemeentelijk)

[Preventie akkoord](#)

Regionale nota gezondheidsbeleid

Uitvoeringsprogramma Sport

[Positieve Gezondheid. Sterk van binnen, verbonden met buiten. 2020-2023](#)

[Bestuursakkoord Gezond en gelukkig in Tilburg](#)

Relevante overige bronnen:

[Denk- en werkwijze Positieve gezondheid](#)

Diverse artikelen over ontwikkeling Wijkevoort oa Omroep Brabant

[Verslagen van de omgevingsdialogen \(zomer 2020\)](#)

BIJLAGE 2: VERSLAG “GESPREK MET OMWONENDEN WIJKEVOORT”

Aanwezigen: Stan Maessen (bewoner), Johan van Zon (bewoner, lid planteam), Marjolein de Graaff (bewoner, lid planteam), Rob Wolters (bewoner, Reeshof aan Zet), Hélène Felix (bewoner, Reeshof aan Zet), Ulco Schuurmans (gepensioneerd arts maatschappij en gezondheid), Geertje Venn (GGD), Judith Dijkers (GGD), Anita Vermeer (GGD), Elske van Rooden (GGD, gespreksleider)

Datum: 1 maart 2021

Locatie: MS Teams

Doel van dit overleg

In gesprek gaan met omwonenden over de bevindingen en aanbevelingen uit de beschouwing “Kansen voor gezondheid” voor het werklandschap Wijkevoort, uitgevoerd door GGD Hart voor Brabant in opdracht van gemeente Tilburg. Hiervoor zijn leden van het planteam van Wijkevoort uitgenodigd. Zij hebben nog een aantal extra mensen uitgenodigd. Geertje Venn heeft de aanwezigen geïnformeerd aan de hand van een presentatie. Hieronder volgt een opsomming van de reacties.

Reacties van de aanwezigen

De omwonenden spreken de waardering uit voor de inzet die gepleegd is door de GGD. De kwaliteit van de opdracht wordt niet in twijfel getrokken, echter:

- De opdracht die de GGD heeft uitgevoerd voldoet niet aan de verwachting die de bewoners/omwonenden hadden.
- Omwonenden vragen zich af wat het effect van Wijkevoort op de gezondheid van bewoners uit de Reeshof en Gilze zal zijn.
- Omwonenden vragen zich af of gezondheidsbelangen voldoende zijn meegewogen in plannen van Wijkevoort.
- De omwonenden vragen zich af waarom de GGD zo laat in het planproces is betrokken. In oktober 2019 is gevraagd naar de effecten op de volksgezondheid.
- Er zijn zorgen over de extra vervoersbewegingen door vrachtverkeer dat het industrieterrein zal opleveren in termen van luchtkwaliteit.
- De zorgen over Wijkevoort komen ook voort uit de andere ontwikkelingen die in dit gebied spelen: verbreding van de A58, uitbreiding vliegveld, de komst van de Groene kamer (met extra vervoersbewegingen) en het Wilhelminakanaal.
- Er zijn veel zorgen over de hittestress in Tilburg en specifiek de hittestress die een extra industriegebied met zich meebrengt. Er verdwijnt natuur dat een verkoelende werking heeft.
- Men heeft zorgen dat de beleidsregels die de gemeente presenteert in de ontwikkelingsdraad geen goede follow-up krijgen, dat de ambities op duurzaamheid (en gezondheid) bij mooie woorden blijven.
- Er zijn zorgen over de (on-)partijdigheid van de GGD, omdat de gemeente opdrachtgever is.
- De omwonenden geven aan dat zij graag eerder (tijdens de opdrachtformulering) met de GGD in gesprek hadden gewild.
- Er zijn zorgen over de timing van het advies van de GGD in het proces en in hoeverre de aanbevelingen van de GGD nog meegenomen kunnen worden in het bestemmingsplan.
- De omwonenden vragen zich af of zij als burgers een opdracht aan de GGD kunnen verstrekken.

De aanwezigen hebben grote behoefte aan een impactonderzoek naar gezondheid. De GGD heeft daar begrip voor met daarbij de kanttekening dat het de vraag is of de invloed van milieufactoren op de gezondheid van bewoners in de Reeshof (ziektelast) zo specifiek onderzocht kan worden in relatie tot de planontwikkeling Wijkevoort.

Bevindingen uit beschouwing

Belangrijkste conclusies/bevindingen uit de beschouwing van de GGD die een antwoord geven op de geuite zorgen en die in het gesprek aan bod zijn gekomen:

- de GGD concludeert dat gezondheid niet expliciet is meegenomen in de planvorming, en dat daar nog veel kansen liggen.
- in de MER zijn de wettelijke normen gehanteerd, de GGD adviseert om de gezondheidswaarden te hanteren.
- een goede monitoring is essentieel bij een plan als dit, de GGD adviseert om hier een plan voor te maken, inclusief indicatoren en een uitspraak over wanneer voldoende/onvoldoende effect bereikt wordt.

Afspraken

- De GGD scherpt de beschouwing aan op basis van de input die in dit gesprek is gekregen.
- De GGD zoekt uit in hoeverre en op welke wijze burgers een opdracht aan de GGD kunnen verstrekken. In de beschouwing zullen we aandacht besteden aan deze vraag.